

POSTANOWIENIE

22 czerwca 2023 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Paweł Grzegorzczuk

na posiedzeniu niejawnym 22 czerwca 2023 r. w Warszawie,
w sprawie z powództwa S. O.
przeciwko Skarbowi Państwa - Naczelnikowi Urzędu Skarbowego w Sosnowcu,
Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie
o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym,
na skutek skargi kasacyjnej Skarbu Państwa - Naczelnika Urzędu Skarbowego
w Sosnowcu,
od wyroku Sądu Okręgowego w Bielsku-Białej
z 30 września 2021 r., II Ca 363/19,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. zasądza od pozwanego Skarbu Państwa - Naczelnika Urzędu Skarbowego w Sosnowcu na rzecz powoda kwotę 6250 (sześć tysięcy dwieście pięćdziesiąt 00/100) złotych tytułem kosztów postępowania kasacyjnego.**

(K.G.)

UZASADNIENIE

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Przepis ten odpowiada charakterowi skargi kasacyjnej, będącej nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, o dominującym publicznoprawnym charakterze, przysługującym od orzeczeń wydanych po przeprowadzeniu dwuinstancyjnego postępowania sądowego, w którym sąd pierwszej i drugiej instancji dysponuje pełną kognicją w zakresie faktów i dowodów. W powiązaniu z art. 398⁴ § 2 k.p.c. oznacza to, że w skardze kasacyjnej nieodzowne jest powołanie i uzasadnienie okoliczności o charakterze publicznoprawnym, które stanowią wyłączną podstawę oceny pod kątem przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (przyczyn kasacyjnych).

Wnosząc o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący Skarb Państwa powołał się na występujące w sprawie istotne zagadnienia prawne, dotyczące, po pierwsze, dopuszczalności niezastosowania przez sąd przepisu ustawy z powodu jej niezgodności z Konstytucją RP w braku wyroku Trybunału Konstytucyjnego oraz, po drugie, możliwości uznania art. 70 § 8 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (jedn. tekst: Dz. U. z 2022 r., poz. 2651, dalej – „O.p.”) za oczywiście niezgodny z Konstytucją RP i odmowy jego zastosowania, mimo że Trybunał Konstytucyjny jest uprawniony do „określenia utraty mocy obowiązującej przepisu”.

Zgodnie z utrwalonym poglądem orzecznictwa, powołanie się na istotne zagadnienie prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.) wymaga sformułowania problemu prawnego i uzasadnienia, że ma on precedensowy (nowy) charakter lub znaczenie dla rozwoju prawa. Problem ten powinien odnosić się do konkretnych przepisów prawa i zostać ujęty w sposób abstrakcyjny, a zarazem wiązać się z rozpoznawaną sprawą; konieczne jest przy tym wskazanie argumentów, które prowadzą do jego

rozbieżnych ocen (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11, z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151, z dnia 13 lipca 2007 r., III CSK 180/07, z dnia 10 kwietnia 2014 r., IV CSK 623/13, z dnia 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14, z dnia 9 kwietnia 2015 r., V CSK 547/14).

Bliższa analiza wniosku nie pozwalała przyjąć, aby w sprawie wystąpiła twierdzona przyczyna kasacyjna.

Nie negując odmienności poglądów w sferze zakresu kompetencji sądów do stosowania – na podstawie art. 8 w związku z art. 178 Konstytucji – reguły *lex superior* w przypadkach kolizji ustawy z przepisami Konstytucji RP, pierwsze ze sformułowanych we wniosku zagadnień odrywało się od okoliczności sprawy, w której został wydany zaskarżony wyrok. Sądy *meriti* nie opowiedziały się *in casu* za generalnym uprawnieniem sądów do pominięcia w procesie stosowania prawa – bez skutku derogacyjnego – przepisu ustawy kolidującego z Konstytucją RP, lecz wyjaśniły, że obowiązujący od dnia 1 stycznia 2003 r. przepis art. 70 § 8 O.p., w odniesieniu do zabezpieczenia hipotecznego, wyraża taką treść jak art. 70 § 6 O.p. obowiązujący przed wejściem w życie ustawy z dnia 12 września 2002 r. o zmianie ustawy – Ordynacja podatkowa oraz o zmianie innych ustaw (Dz. U. nr 169, poz. 1387). W wyroku z dnia 8 października 2013 r., SK 40/12, OTK-A 2013, nr 7, poz. 97, Trybunał Konstytucyjny uznał natomiast jednoznacznie i bez żadnych zastrzeżeń przepis art. 70 § 6 O.p. w brzmieniu obowiązującym od dnia 1 stycznia 1998 r. do dnia 31 grudnia 2002 r. za niezgodny z art. 64 ust. 2 Konstytucji RP. Ponadto, jak zwrócił uwagę Sąd Okręgowy, w uzasadnieniu powołanego wyroku Trybunału Konstytucyjnego wprost stwierdzono, że zakwestionowana w nim norma prawna została powtórzona w art. 70 § 8 O.p. w brzmieniu obowiązującym od dnia 1 stycznia 2003 r.; przepis ten nie był wprawdzie przedmiotem rozstrzygnięcia, lecz – zdaniem Trybunału – odnoszą się do niego w sposób oczywisty tożsame zastrzeżenia konstytucyjne, które zostały podniesione w wydanym wyroku.

Sąd Okręgowy odwołał się tym samym do rozwiniętej w doktrynie i orzecznictwie koncepcji tzw. wtórnej lub oczywistej niekonstytucyjności, powiązanej z uprzednim stwierdzeniem przez Trybunał Konstytucyjny niezgodności z Konstytucją RP przepisu prawnego wyrażającego tę samą lub istotnie podobną

normę. Możliwość odmowy zastosowania w konkretnej sprawie przez sąd przepisu ustawy kolidującego z Konstytucją RP, przy spełnieniu tego warunku, została wielokrotnie zaaprobowana, zarówno w dawniejszym, jak i w nowszym orzecznictwie (por. np. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 17 listopada 2022 r., III PZP 2/21, OSNP 2023, nr 3, poz. 25, z dnia 23 kwietnia 2023 r., III PZP 6/22, a także z dnia 8 stycznia 2020 r., I NOZP 3/19, OSNKN 2020, nr 2, poz. 10, wyroki Sądu Najwyższego z dnia 8 sierpnia 2017 r., I UK 325/16 i z dnia 9 stycznia 2019 r., I CSK 711/17, postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 15 marca 2022 r., II USK 446/21 i z dnia 29 kwietnia 2022 r., III CZP 77/22). W piśmiennictwie zauważa się na tym tle wprost, że kontrolę taką Sąd Najwyższy uznaje za dopuszczalną (por. np. K. Gonera, *Rozproszona kontrola konstytucyjności w systemie kontroli scentralizowanej – według orzecznictwa Izby Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych Sądu Najwyższego* (w:) M. Granat (red.), *Sądownictwo konstytucyjne. Teoria i praktyka. Tom II*, Warszawa 2019, s. 171 i n.).

Niezależnie od powyższego, w wywodach wniosku pominięto dodatkowy element, do którego odwołał się Sąd Okręgowy uzasadniając przyjęte przez siebie stanowisko. Sąd podniósł, że jakkolwiek przed Trybunałem Konstytucyjnym toczą się obecnie postępowania dotyczące konstytucyjności art. 70 § 8 O.p. (sygn. P 6/16 i K 10/16), to nie zostały one jak dotąd zakończone, mimo że ich wszczęcie nastąpiło ponad 7 lat temu, tj. w lutym i marcu 2016 r. W związku z tym, na rzecz podjęcia zawieszonego uprzednio postępowania i wydania merytorycznego orzeczenia przemawiał wzgląd na uniknięcie przewlekłości postępowania oraz konieczność zapewnienia rozpoznania sprawy w rozsądnym czasie, co stanowi jeden z zasadniczych elementów prawa do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP). Jest przy tym oczywiste, że możliwość uzyskania w rozsądnym czasie skutecznego rozstrzygnięcia ze strony organu powołanego do scentralizowanej kontroli konstytucyjności, wyposażonego w kompetencję derogacyjną, nie może pozostawać bez znaczenia dla oceny kompetencji sądu do udzielenia stronie takiej ochrony prawnej, która będzie uwzględniać wszystkie elementy obowiązującego porządku prawnego i ich wzajemne relacje, w tym normy o randze konstytucyjnej (art. 8 w związku z art. 178 ust. 1 Konstytucji), zgodnie z regułą *facta probantur iura novit curia*. Tylko w ten sposób możliwe jest zapewnienie jednostce prawa do sądu

(art. 45 ust. 1 Konstytucji RP) w jego pełnym, nie tylko formalnym, lecz także materialnym wymiarze.

Pogląd, że brak warunków do uzyskania wiążącego rozstrzygnięcia ze strony Trybunału Konstytucyjnego, względnie ryzyko przewlekłości postępowania związane z niemożnością uzyskania rozstrzygnięcia Trybunału Konstytucyjnego w rozsądnym czasie, ma znaczenie dla oceny możliwości posłużenia się przez sąd w konkretnej sprawie regułą *lex superior* także w relacji między Konstytucją RP a ustawą, aprobowany jest również w orzecznictwie (zob. np. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 2016 r., III CZP 102/15, OSNC 2016, nr 7-8, poz. 78 i z dnia 23 kwietnia 2023 r., III PZP 6/22 oraz wyroki Sądu Najwyższego z dnia 8 października 2015 r., III KRS 34/12, OSNP 2017, nr 9, poz. 117 i z dnia 17 marca 2016 r., III KRS 40/12). Sąd Okręgowy prawidłowo zatem dostrzegł ten aspekt sprawy.

Nie można było tym samym uznać, by skarżący wykazał istnienie w rozważanej materii istotnego zagadnienia prawnego w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. Oceny tej nie zmieniała podnoszona w skardze hipotetyczna możliwość odroczenia przez Trybunał Konstytucyjny czasowych skutków swojego rozstrzygnięcia (art. 190 ust. 3 Konstytucji RP), gdyż łączy się ona immanentnie z derogacją (utratą mocy obowiązującej) niekonstytucyjnej normy i konsekwencjami usunięcia jej z systemu prawnego, podczas gdy orzeczenie sądu rozstrzygające konkretną sprawę z uwzględnieniem reguły *lex superior* nie pociąga za sobą takich skutków. Pomijając tę kwestię, kompetencja Trybunału Konstytucyjnego do określenia innego terminu utraty mocy obowiązującej aktu normatywnego, z której Trybunał nie musi skorzystać, nie może zwalniać sądu od obowiązku rozpoznania zawisłej sprawy z zapewnieniem wymagań określonych w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, a zatem z uwzględnieniem całokształtu mających w niej zastosowanie norm prawnych i w rozsądnym terminie (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie, dnia 4 listopada 1950 r., Dz. U. z 1993 r., nr 61, poz. 284).

Kryteriom twierdzonej przyczyny kasacyjnej nie odpowiadał również drugi z problemów sformułowanych we wniosku. Zagadnienie to należało uznać za pozbawione cech nowości, zważywszy, że zostało ono rozstrzygnięte wyrokiem

Sądu Najwyższego z dnia 17 marca 2016 r., V CSK 377/15, OSNC 2016, nr 12, poz. 148. W wyroku tym Sąd Najwyższy wskazał w szczególności, że art. 70 § 8 O.p. ma – poza nieistotnym w okolicznościach sprawy uzupełnieniem w postaci słów „lub zastawem skarbowym” – analogiczną treść w zestawieniu z uznanym za niekonstytucyjny art. 70 ust. 6 O.p. i jako taki – przy uwzględnieniu jednoznacznego stanowiska Trybunału Konstytucyjnego, jest on niekonstytucyjny w stopniu oczywistym. Takie samo stanowisko prezentowane jest w utrwalonej judykaturze sądów administracyjnych, która została we wniosku w całości pominięta (por. w nowszym orzecznictwie wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 4 stycznia 2023 r., III FSK 1413/21, w którym stwierdzono, że art. 70 § 8 O.p. pozbawiony jest waloru konstytucyjności, a oczywistość tej niekonstytucyjności, w powiązaniu z uprzednią wypowiedzią Trybunału Konstytucyjnego, stanowią wystarczające przesłanki do odmowy przez sąd zastosowania przepisów ustawy; zob. też powołane tam wcześniejsze orzecznictwo sądowoadministracyjne). Wreszcie, rozważany przypadek jest o tyle szczególny, że sam Trybunał Konstytucyjny w uzasadnieniu powołanego wyżej wyroku stwierdził, że stwierdzone przezeń zastrzeżenia konstytucyjne odnoszą się „w sposób oczywisty” również do art. 70 § 8 O.p.

Skarżący nie przytoczył argumentów, które stanowiłyby w tym kontekście *novum* mogące uzasadniać kolejną wypowiedź orzeczniczą ze strony Sądu Najwyższego. Za taki argument nie można uznać wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 20 maja 2020 r., P 2/18, OTK-A 2020, poz. 18, dotyczącego art. 24 ust. 5 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jedn. tekst: Dz. U. z 2022 r., poz. 1009). W wyroku tym nie stwierdzono, aby ocena wyrażona w wyroku z dnia 8 października 2013 r., SK 40/12, utraciła aktualność bądź była nietrafna, lecz wskazano na odmiennność między składkami na ubezpieczenie społeczne a należnościami podatkowymi, akcentując nieekwiwalentność tych ostatnich. Odmienne wywody skarżącego nie zasługiwały na aprobatę, mając na względzie chociażby definicyjne cechy podatku (por. art. 6 O.p.).

Należało zatem odmówić przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Z tych względów, na podstawie art. 398⁹ § 2 i art. 98 § 1 w związku z art. 398²¹ i art. 391 § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

(K.G.)

[f.n]

